

VERSLAG EXPEDITIE KATENDRECHT

In opdracht van Bureau Projectmanagement,
Dienst Stedebouw +Volkshuisvesting
Gemeente Rotterdam

Rotterdam, oktober 2007

Achtergrond en aanleiding

Het Programma Herstructurering is een lopend programma, opgezet in 2005 en doorlopend tot 2015. Negentien wijken zijn door Burgemeester en Wethouders van de gemeente Rotterdam aangewezen als de herstructureringswijken. Hier vinden ingrijpende vernieuwingsoperaties plaats in fysiek, economisch en sociaal opzicht om deze wijken aantrekkelijk te maken met een gemengde bevolkingssamenstelling.

De doelen van het herstructureringsprogramma van de 19 wijken zijn:

- 1) Het vasthouden en aantrekken van mensen met midden/ hoge inkomens in de stad.
- 2) Het realiseren van aantrekkelijke woonmilieus met meer variatie tussen de wijken.
- 3) Het zichtbaarder maken van het programma voor interne en externe doelgroepen.

Bij wijze van Tussenevaluatie van het Programma Herstructurering is door de Programmamanager Herstructurering voorgesteld een bewonersmanifestatie te organiseren. Doel van deze bewonersmanifestatie is om beoogde effecten van herstructurering te onderzoeken met als inzet een betere en bredere aanpak in de toekomst.

Try-out Katendrecht

Op 15 september heeft bij wijze van try-out de Expeditie Katendrecht plaatsgevonden, een zoektocht naar de betekenis en effecten van de herstructurering in Katendrecht, met (huidige en nieuwe) bewoners, corporatiemedewerkers, gemeenteambtenaren, ontwikkelaars en andere geïnteresseerden.

In een aantal groepjes hebben bewoners, (jonge) ambtenaren en bezoekers van het festival Bazar Curieux gezamenlijk een zestal plekken bezocht waar ze informatie kregen over de herstructurering en elkaars ideeën konden ontdekken. Op die plekken gaven betrokken partijen of bewoners een korte toelichting op hun project, hun rol daarbij en hoe zij tegen de herstructurering aankijken.

Het centrale thema van de dag was "DOEN WE HET GOED?". Zijn de gemeente Rotterdam en de betrokken partijen op de goede weg met de herstructurering of moeten er misschien aanpassingen of aanvullingen moeten komen op dit beleid.

De groepjes werden begeleid door de jonge ambtenaren van de gemeente Rotterdam, die vooraf geïnstrueerd waren over de te stellen vragen.

De tochten begonnen in de Fenixloods waar na een korte inleiding de groepjes op pad gingen, na afloop werd verzameld bij de Maassilo voor een gezamenlijk diner en de expeditie werd afgesloten met een goed bezochte discussie op de 10e verdieping van de Maassilo.

Na afloop werd de deelnemers gevraagd een vragenformulier in te vullen met vragen die betrekking hebben op de achtergrond van de deelnemer, mening over de herstructurering, mening over de bezochte projecten in Katendrecht en hun bijdrage aan de herstructurering en werd gevraagd om tips en aanbevelingen.

Naast de vragenformulieren zijn er door diverse inleiders en begeleiders verslagen gemaakt van de uitkomsten van de dag.

Het onderstaande verslag van de expeditie Katendrecht is gebaseerd op de enquêteresultaten en deze schriftelijke verslagen.

Deelnemers expeditie

Na afloop van de expeditie Katendrecht hebben 41 deelnemers een enquêteformulier ingevuld. Dit waren ongeveer evenveel mannen als vrouwen, variërend in leeftijd van 25 tot 57 jaar, de gemiddelde leeftijd was 35 jaar.

betrokkenheid bij expeditie	n
Jonge ambtenaar	8
bewoner of toekomstige bewoner	10
bezoeker van Bazar Curieux	17
anders	10

Deelnemers waren jonge ambtenaren, uitgenodigd via Jong 'R, bezoekers van het festival Bazar Curieux en andere geïnteresseerden. Onder de bewoners of toekomstige bewoners die deelnamen, waren ook jonge ambtenaren en festivalbezoekers, zodat in bovenstaande tabel het totaal meer is dan 41 personen.

Driekwart van de deelnemers woont in Rotterdam. Aan de expeditie namen vier bewoners en zes toekomstige bewoners van Katendrecht deel. Alle vier bewoners wonen in een nieuwbouwproject.

Vier expeditiedeelnemers zijn nog nooit in Katendrecht geweest, elf mensen geven aan de wijk niet goed te kennen (zijn er minder dan drie keer eerder geweest).

Tijdens de expeditie waren de deelnemers verdeeld in zes groepen die ieder vier van de zes geselecteerde locaties in Katendrecht, aandeden.

De zes locaties waren:

- Nieuwbouw Laankwartier, gepresenteerd door de Nieuwe Unie (Francien Roggeveen)
- Herstructurering Wesgram, gepresenteerd door de architect Joke Vos
- Vrije Kavels, gepresenteerd door een eigenaar-bewoner (Jan Konings)
- Kunst en cultuur Tolhuisstraat, gepresenteerd door de kunstenaars
- Hergebruik Feniksloods, gepresenteerd door Proper Stok (Raymond Raadtgever)
- Opvangplek voor asielzoekers Rechthuisstraat, gepresenteerd door een begeleider

Beoordeling opzet en vorm expeditie

Enquêteresultaten

Alle deelnemers vonden het *'leuk of nuttig'* om aan de expeditie deel te nemen. Zij vonden het heel informatief, en interessant om meer te horen over de toekomstplannen voor Katendrecht:

"Goed gemêleerd gezelschap en prachtige "exotische" kijk in de keuken van Rotterdam".

Een persoon heeft wel als kritiek, dat zij graag ook met *"autochtone wijkbewoners"* in gesprek was gekomen.

Beeld van Katendrecht veranderd?	n	%
ja, aantrekkelijker dan ik dacht	21	54%
ja, minder aantrekkelijk dan ik aanvankelijk dacht	0	0%
nee, is hetzelfde gebleven	18	46%
totaal	39	100%

De expeditie heeft bijgedragen aan een positieve beeldvorming van Katendrecht. Meer dan de helft van de deelnemers geeft aan dat de wijk aantrekkelijker is dan ze aanvankelijk dacht. Niemand is door de expeditie minder positief gaan denken over Katendrecht.

Expeditioneiders

Twee Jong 'R deelnemers die een expeditie hebben begeleid, zijn enthousiast over hun deelname:

“Als eerste wil ik de organisator complementeren met de verrichte werkzaamheden. De expeditie werd op een informele wijze georganiseerd en dat sloeg zeer goed aan bij de deelnemers.

“Ik vond het een mooie dag. Een goed initiatief, dat zeker voor andere wijken ook moet worden georganiseerd.”

Een betrokken ambtenaar maakt ook haar complimenten “Goed werk”. Zij heeft ‘koekjes gegeten die ze nooit eerder had geproefd’, vond de ontvangst prettig, de groepsamenstelling divers, evenals de keuze van de locaties. De verhalen per locatie waren goed voorbereid, en de tijd per locatie was voldoende.

Van verschillende zijde komt wel de opmerking dat de groep “oude” bewoners afwezig was.

Inleiders bij de bezochte locaties

De vier inleiders die achteraf een reactie hebben gestuurd, vonden het interessant om mee te werken aan de expeditie en een goed initiatief:

“Ik vond het een erg goed initiatief om zowel leken als professionals op een informele manier kennis te laten nemen van de complexiteit van herstructureringsprojecten. Alle aspecten (sociaal, historie van Katendrecht, bouwtechnische kwaliteit, ontwerp oplossingen, financiële exploitatie enz. kwamen die middag wel ergens voorbij, was mijn indruk. Het mooie weer was mazzel en het eten in de zon aan de Maashaven met zicht op de bijzondere skyline van Rotterdam een cadeautje.”

Voor de planontwikkelaars was het informatief om in gesprek te komen met toekomstige bewoners van hun projecten.

Beoordeling bezochte locaties

Rapportcijfers

De expeditiegangers hebben de bezochte locaties beoordeeld met een rapportcijfer.

Rapportcijfer	gemiddeld	laagste cijfer	hoogste cijfer	aantal onvoldoendes
opvangplek Rechthuis	8,2	6	10	0
hergebruik Fenixloods	8,0	3	10	2
Vrije Kavels	7,9	6	10	0
Kunst en cultuur Tolhuisstraat	7,9	3	10	1
nieuwbouw Laankwartier	6,9	4	10	2
herstructurering Wesgram	6,9	4	8	2

Het hoogste gemiddelde rapportcijfer krijgt een ‘sociaal’ project; de opvang van asielzoekers in het Rechthuis.

De vrije kavels en de plannen voor hergebruik van de Fenixloods worden daarna het best beoordeeld. De herstructureringsplannen voor Wesgram en de nieuwbouw Laankwartier krijgen gemiddeld het laagste rapportcijfer, maar dit is nog altijd een ruime voldoende.

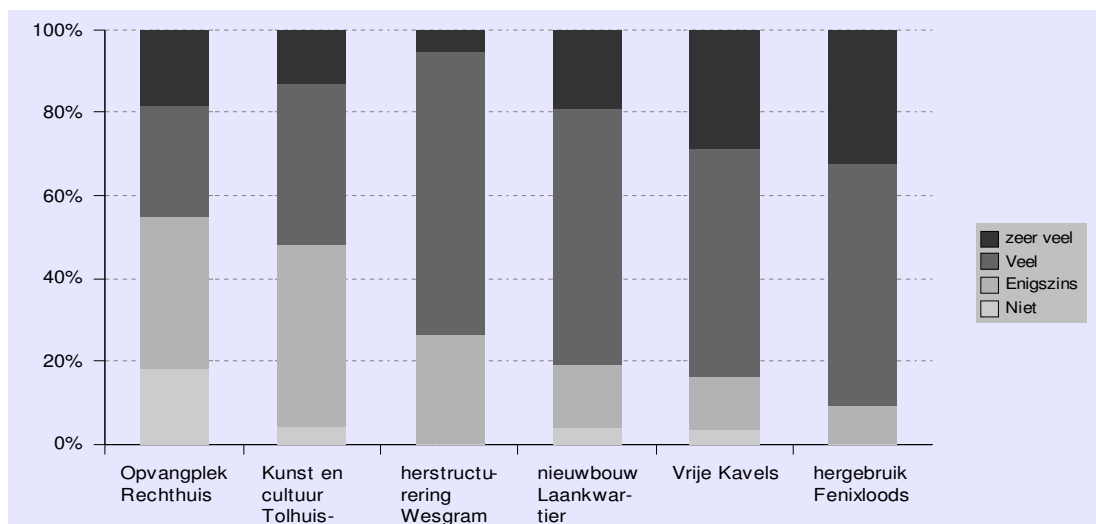
De uitgedeelde rapportcijfers variëren sterk, van een zware onvoldoende tot ‘uitmuntend’. Alleen de opvangplek Rechthuis en de vrije kavels krijgen geen enkele onvoldoende. Toekomstige en huidige bewoners van Katendrecht beoordelen het project Laankwartier positiever dan de overige expeditiedeelnemers. Zij geven het gemiddeld een hoger rapportcijfer.

Bijdrage van de projecten aan de doelen van herstructurering

In de enquête zijn de volgende doelstellingen van de herstructurering genoemd:

- aantrekkelijker woonmilieu
- aantrekken en vasthouden van midden- en hogere inkomens
- versterken van het eigen karakter van de wijk

Figuur 1, In hoeverre draagt een project bij aan de doelen van de herstructurering?

Hoewel het Rechthuis het hoogste rapportcijfer krijgt, vindt meer dan de helft van de deelnemers dat dit project niet of slechts weinig direct bijdraagt aan de doelstellingen van de herstructurering. Het project dat op dit punt het meest positief beoordeeld wordt is hergebruik Fenixloods. De vrije kavels en de nieuwbouw Laankwartier scoren hierna het hoogst. Daarbij vinden relatief veel toekomstige bewoners van Katendrecht, dat het Laankwartier bijdraagt aan de doelstellingen van de herstructurering.

Over de doelstellingen in relatie tot de projecten is het volgende opgemerkt:

Eén persoon vindt, dat doelstelling 1 en 3 niet gelijk lopen. Een ander vindt dat er te weinig aandacht is voor minderheidsgroepen zoals kunstenaars en illegalen en een derde dat er te weinig sociale huurwoningen worden gerealiseerd.

Over de afzonderlijke projecten wordt gezegd:

- De vrije kavels zijn te duur om bij te dragen aan de herstructurering van Katendrecht.
- Het project Tolhuisstraat is teveel naar binnen gericht om bij te dragen aan de herstructurering
- De plannen voor de Fenixloods creëren een zodanig massieve wand, dat die een scheiding teweeg brengt tussen het stadscentrum en Katendrecht en dat is nu juist niet de bedoeling.

Algemeen oordeel over Katendrecht en de herstructurering

Op vier mensen na, die hier geen mening over hebben, denken de overige deelnemers dat het met Katendrecht de goede kant op gaat.

Wanneer is Katendrecht op orde?

Op de vraag wanneer het in Katendrecht op orde zal zijn, antwoorden twee mensen dat dit nu al het geval is. De meesten denken dat Katendrecht over 5 tot 10 jaar op orde zal zijn, 2015 wordt door een aantal respondenten als jaartal genoemd.

Vijf deelnemers geven in een open antwoord aan, dat volgens hen Katendrecht op orde zal zijn, als de gepresenteerde plannen afgerond zijn. Een aantal noemt daarbij ook voorwaarden, waaraan voldaan moet zijn, voordat de wijk klaar is:

- De aanwezigheid van winkels en horeca. “Het mag “geen slaapwijk” worden.
- Een minder geïsoleerde ligging van Katendrecht door een verbeterde entree van de wijk en de brug naar de Wilhelminapier.
- Een goede mix is van koop en sociale huur.
- Meer aandacht voor de sociale cohesie.

Iemand schrijft, dat het niet het streven moet zijn dat Katendrecht op orde is:

“De kaap blijft de kaap. Er mag wel iets niet op orde zijn.”

“Rotterdamser kan je niet wonen. Ik pak ’s avonds vaak even de krant en dan ga ik aan de oever van de Maas lekker een krantje zitten lezen. Dit hier (op de punt van Katendrecht aan de Maas) is echt één van de mooiste plekken van de stad.

Of ik contact met de burens heb? Jawel, maar mijn vriendennetwerk strekt zich uit over heel Rotterdam, de hele randstad eigenlijk. Ik ken een paar mensen van als ik hier op een bankje de krant ga lezen. Een paar burens, bovenburens, maar mijn overburens ken ik niet. Ik woon hier alleen, maar ik denk als je kinderen hebt, dat het dan anders is. Dan ga je naar de crèche en dan zie je andere ouders.”

Ik doe niet veel anders dan wonen in de wijk. Je kan ook niet zoveel anders doen. Mijn boodschappen haal ik aan het begin van de wijk. Als het zou kunnen, zou ik het in de wijk doen. Ik ga naar de kapper in de wijk, en ik koop wel eens een krant bij de sigarenboer.

Ik heb wel eens gehoord dat De Nieuwe Unie vroeger probleemgevallen een woning gaf in deze wijk. Het is wel opvallend, dat de ellende die je hier in het oude deel van Katendrecht ziet, niet naar de nieuwere delen komt.”

Expeditioneleider; Bewoner van Katendrecht

Adviezen voor de herstructurering

Het proces

Wat het proces betreft, vinden twee expeditiegangers dat het project op de goede weg is: “zo doorgaan” is hun advies. Een ander zegt: “vaart houden en tempo maken is essentieel, samen met handhaven veiligheid in de wijk”.

Fysieke aanpak

Wat betreft de fysieke aanpak vindt een aantal mensen, dat het verbeteren van de entree en de toegangswegen naar de wijk essentieel is, evenals goede voorzieningen. Die ontbreken nu nog. Een aantal deelnemers spreekt zijn zorg uit over het optoppen van de Fenixloods. Dit zal een massieve wand worden, die Katendrecht scheidt van de Maas en de rest van de stad, is de gedachte.

Flankerend beleid

Sociale projecten moeten niet vergeten worden. Iemand merkt op dat de doelstellingen wel erg gericht zijn op midden- en hoge inkomens. Een ander waarschuwt voor ‘sociale eilanden’. Opvangplekken zoals het Rechthuis moeten behouden blijven.

Een geënquêteerde zegt hierover: “zorg er voor dat iedereen trots kan zijn op de wijk en hef de verschillen op tussen rijk en arm (knap ook de oude woningen en bestaande openbare ruimte op).”

“Wij hebben samengewerkt met de Nieuwe Unie, de bewonersorganisatie en de ondernemers van het Deliplein in het kader van de groeibriljant. Niemand was zo vers en naïef als wij. Er was al zoveel gepraat, en iedereen had al drie glossy folders in de brievenbus gehad van wat er zou veranderen. Mensen waren vrij negatief. Wij waren wel optimistisch, in ieder geval voor onszelf, om ruimtes te krijgen. In het kader van de Groeibriljant kregen we geld om het Deliplein op te knappen. Toen zeiden we, nu moet je gelijk aan de slag. In de zomer 2004 hebben we acht weken lang zomerkamp gehouden. Dat was een knipoog naar de zomerkampen die vroeger georganiseerd werden voor de bleekneusjes uit de wijk. We kregen ook leegstaande woningen van de Nieuwe Unie. Zo konden wij als kunstenaars in één keer met grote groep infiltreren en echt ervaren wat het is om hier te wonen. En dat is na vier jaar heel anders dan dat het in het begin was. In het begin vond ik het echt een exotische plek, ook in zijn achterstand en zijn aftandsheid. Er waren nog wat restjes van het ruige leven, zoals een animeerbar. Er zaten nog rafelrandjes aan die heel prettig waren. Maar die rafelrandjes beginnen me nu na vier jaar ook te irriteren. Omdat het toch een achterstandswijk blijft, ondanks de invasie van projectontwikkelaars en opknopbeurten. Er ontstaat wel een nieuw stadsgedeelte, maar waar het probleem lag, dat bestaat nog steeds. En het mengt niet. De kleine ondernemertjes die er zaten, zijn weg. De nieuwe bewoners gaan toch hun boodschappen doen bij de C1000 en niet bij de Surinaamse of Chinese toko op de hoek. Toen wij hier kwamen als kunstenaars voelden de zittende bewoners zich door ons bedreigd. Nu voel ik ook die aanval in mijn wijk door de projectontwikkelaar en de nieuwe bewoners, omdat er weinig contact is tussen dat wat er is en dat wat er komt. Er wordt niet zo heel goed informatie uitgewisseld. Ik merk ook dat er een groep bewoners is die heel erg in de verdrukking komt. Die mensen worden uitverhuisd, die moeten weg. We doen nu een project dat een relatie heeft met de wijk, Delilight. Dat staat voor hoe je met herstructurering om zou moeten gaan volgens ons. Dat je uitgaat van de vraag, ‘Wat is er?’ Wat moet je vooral zo laten, in plaats van alles weg te slopen. Verder organiseren we clubavonden in de Player. Dat is niet direct gericht op de bewoners van Katendrecht. Het is wel laagdrempelig, iedereen is welkom, maar het is wel bestemd voor mensen die geïnteresseerd zijn in kunst en cultuur. Die komen toch van buiten de Kaap, maar de gang van buiten de wijk naar Katendrecht zit er nu wel in.”

Bewoner Tolhuisstraat:

Een strakke aanpak van de politie, zorg voor veiligheid, en handhaven op bijvoorbeeld de nieuw aangelegde kade die nu vaak als parkeerplek wordt gebruikt, zijn andere genoemde randvoorwaarden.

Karakter van de wijk

Zes respondenten vinden het belangrijk het bestaande in de wijk te behouden en gebruiken. Er moet goed gekeken worden naar de kwaliteit die aanwezig is, “zoals de Wereldtuin, Rob Baris en Player”. Huidige bewoners moeten gebruikt worden om Katendrecht beter te promoten.

“We hebben hier tot voor kort alleen gestaan met drie woningen. Voor de rest was alles zand. Eigenlijk was dat wel prettig. Ik heb er geen probleem mee, dat dat blok woningen van het Parkkwartier er komt. Dat wisten we van tevoren. Uiteindelijk zit daar de pijn niet. Maar wel dat het af zal raken. Die tussenperiode was heel prettig, de kinderen hadden hier alle ruimte om te spelen.

Mijn kinderen hebben hier wel op de crèche gezeten maar ze gaan naar school op de Kop van Zuid. Hiernaast wordt wel een katholieke school gebouwd, maar ik wil dat ze op een openbare school zitten en die is hier niet.

Katendrecht is wel echt een wijk, omdat het zo duidelijk begrensd is. Je kunt de wijk bij wijze van spreken zo afsluiten. Er zijn hier geen voorzieningen, een snackbar, een Chinese winkel, dat is het. Katendrecht heeft een hele tijd stilgelegen. Het was gewoon zo dood als een pier. Alles wat er zat, was weggegaan. Dat duurt wel even voordat zoiets terug is.

Dat negatieve verhaal van Katendrecht, dat is er. Bepaalde mensen hebben daar een gevoel bij, maar heel veel mensen hebben niks met dat verhaal dat het hier slecht is met veel criminaliteit. Die zoeken gewoon een goed huis met een tuin, en die hoeft je ook helemaal niet te lokken met “Durf jij de Kaap aan.” Er zijn gewoon mensen die wel in zo’n gebied willen wonen, niet vanwege de problemen, maar vanwege de mogelijkheden die er zijn in zo’n gebied. Ze hadden hier ook Kralingse villa’s kunnen bouwen.”

Bewoner vrije kavel

Het authentieke karakter moet behouden blijven; met een goede verdeling van sociale huur en koop. Iemand waarschuwt, dat Katendrecht niet te elitair mag worden en er niet teveel ambitieuze ‘commerciële’ producten ontwikkeld moeten worden.

“Maak er geen wijkuitbreiding van Noord van, waar de Zuidenaren zich niet (meer) thuis zullen voelen.”

“ik hoop als toekomstige bewoner dat Katendrecht nog wel haar authentieke karakter houdt en geen ‘witte, rijke’ enclave wordt. En een echt buurtgevoel krijgt (ook met buurtsuper!!) en goed café.”

Een ander zegt echter: *“Niet vasthouden aan zogenaamd karakter. Dit is een illusie, gewoon alles opnieuw.”*

Conclusies

De eindconclusie van de expeditie is dat het met Katendrecht “de goede kant” op gaat. Over welke kant het op zou moeten gaan, zijn de meningen van de expeditiedeelnemers wat minder unaniem.

Dit kan geïllustreerd worden met behulp van de drie in de inleiding genoemde doelstellingen van de herstructurering:

1. Het vasthouden en aantrekken van mensen met midden/ hoge inkomens in de stad.
2. Het realiseren van aantrekkelijke woonmilieus met meer variatie tussen de wijken.
3. Het zichtbaarder maken van het programma voor interne en externe doelgroepen.

Ad 1.

De bevolking van Katendrecht bestaat in 2005 nog voor driekwart uit huishoudens met een laag gemiddeld besteedbaar inkomen. De projecten Laankwartier en Parkkwartier zijn gericht op huishoudens met een midden- en hoog inkomen. De kopers van een woning in het project Laankwartier fase 1, komen voor 60 procent uit het postcodegebied waaronder ook Katendrecht valt. Ook een deel van de bestaande voorraad huurwoningen in het gebied zal omgezet worden in koopwoningen.

Een groot deel van de expeditiegangers vindt dat met de herstructurering de oorspronkelijke bewoners van Katendrecht niet teveel verdrongen mogen worden. Zij pleiten ervoor naast woningen voor midden- en hoge inkomens toch vooral ook te zorgen voor een aantrekkelijk woonmilieu voor de al zittende bewoners.

Ad 2:

Het feit dat nieuwbouwwoningen in het Laankwartier en het Parkkwartier aan de zuidoever van Katendrecht goed verkocht worden, bevestigt de stelling, dat Katendrecht bezig is zich te ontwikkelen tot een aantrekkelijk woonmilieu. Als sterk punt wordt genoemd, dat zich hier een suburbaan woonmilieu ontwikkelt, dat toch dicht bij het centrum van de stad ligt. Wel concluderen de expeditiegangers dat het voorzieningenniveau nog veel te wensen overlaat. Naast het park dat al aangelegd is, en de brede school die gepland is, noemen de expeditiedeelnemers vooral buurtwinkels en horeca. De komst van het ECC wordt door geen van de deelnemers als een positief punt in de ontwikkeling van Katendrecht genoemd, maar dit wordt wellicht ook veroorzaakt door het feit dat dit project niet in de expeditie was opgenomen. Vooral de fysieke projecten dragen volgens de deelnemers van de expeditie bij aan deze doelstelling.

Een punt waar volgens de deelnemers van de expeditie dringend aandacht vereist is, is de toegang en entree van de wijk. Katendrecht heeft door zijn vorm als langgerecht schiereiland een geïsoleerde ligging in de stad. Dit is met de bouw van de Erasmusbrug niet veranderd. De entree en de toegangswegen tot de wijk zijn zo onherbergzaam en weinig uitnodigend, dat de wijk haar geïsoleerde karakter behoudt. Door de toegang tot Katendrecht aantrekkelijker te maken, én door de nieuw geplande brug naar de Wilhelminapier kan de wijk toegankelijker worden, wat de levendigheid van het gebied kan versterken. Dit zou dan weer een positieve uitwerking kunnen hebben op het voorzieningenniveau in de wijk.

Het behoud van het eigen karakter van de wijk, is het punt waar de expeditiegangers het meest over van mening verschillen:

Sommigen interpreteren het eigen karakter van Katendrecht aan de hand van de oorspronkelijke bewoners en de identiteit van Katendrecht als rosse buurt. Zij vinden dat er vooral een mix van bewoners uit verschillende inkomensklassen moet wonen, dat er in de wijk ‘rafelranden’ moeten blijven met ruimte voor kunstenaars en sociaal zwakkeren.

Anderen hebben vooral oog voor de bijzondere vorm en ligging van het schiereiland, en zien de wijk als een toplocatie door de rust en de ruimte, de ligging aan het water en de nabijheid van het Stadscentrum.

In het verlengde hiervan: Sommige deelnemers waarschuwen, dat Katendrecht niet téveel het karakter van een rustige, nette gezinswijk moet krijgen waar alleen maar gewoon wordt en de levendigheid van de stad verdwijnt.

Anderen spreken hun zorg uit, dat de wijk juist niet te hip mag worden, Het moet juist herkenbaar tot Rotterdam-Zuid blijven behoren, niet met trendy winkeltjes, maar met goede buurtwinkels voor de dagelijkse levensbehoeften en een gezellig buurtcafé.

Dit dilemma is terug te vinden in het feit dat Katendrecht zowel behoort tot het plangebied van het Pact op Zuid als tot het VIP-project Kop van Zuid.

Ad 3:

Het zichtbaarder maken van het programma van de herstructurering voor in- en externe doelgroepen is geen einddoel, maar een procesdoel. De expeditie Katendrecht is er zeker in geslaagd het programma van de herstructurering zichtbaar en overtuigend over te brengen aan de deelnemers. Dit leidde bij deelnemers, die Katendrecht niet kenden tot verrassingen en bij de (toekomstige) bewoners tot vertrouwen in de toekomst van de wijk. Het lijkt van belang om bij dergelijke ingrijpende en langdurige herstructureringsprocessen als in Katendrecht de planvorming transparant te maken en aandacht te besteden aan het publiek maken van de plannen. 'Je weet wat je hebt, en niet wat je krijgt', kan in de publieke opinie snel leiden tot weerstand tegen veranderingen. Door zichtbaar te maken, welke plannen er zijn, welke toekomstverwachtingen daaraan ten grondslag liggen en welke onzekerheden er leven, kan argwaan omslaan in enthousiasme voor de ontwikkelingen. Dit betekent vooral een open opstelling: het gaat om informatie-uitwisseling en niet om eenzijdig voorlichten. Het is voor alle verschillende partijen - ontwikkelaars, bewoners, toekomstige bewoners, betrokken buitenstaanders - nuttig en informatief om in dialoog met elkaar te raken. De gedeelde betrokkenheid met het herstructureringsgebied geeft genoeg stof voor boeiende discussies en nieuwe inzichten.